

TÜRKİYE NÜFUSUNUN ÖZELLİKLERİ

TÜRKİYE'DE NÜFUSUN DEĞİŞİMİ

İnsan yaşamı açısından elverişli koşulları barındıran Türkiye toprakları, eski çağlardan beri yerleşme alanı olarak tercih edilmiştir. Ancak tarihî süreçte bu bölgede yaşayanlara yönelik bilimsel bir nüfus sayımı yapılamadığı için nüfusa dair sağlıklı bilgilere ulaşılamamaktadır.

Osmanlı Devleti'nde ilk nüfus sayımı, askere alınacakları ve vergi yükümlülerini belirlemek amacıyla **II. Mahmut Dönemi'nde (1831)** yapılmıştır. Sadece erkekler sayılmıştır. **(Anadolu nüfusu 7 milyon)**

Sultan Abdülmecit (1844) tarafından nüfus kimlik belgesi verilecek bireyleri tespit edebilmek amacıyla nüfus sayımı yapılmıştır. Yine sadece erkekler sayılmıştır. **(Anadolu nüfusu 10 milyon)**

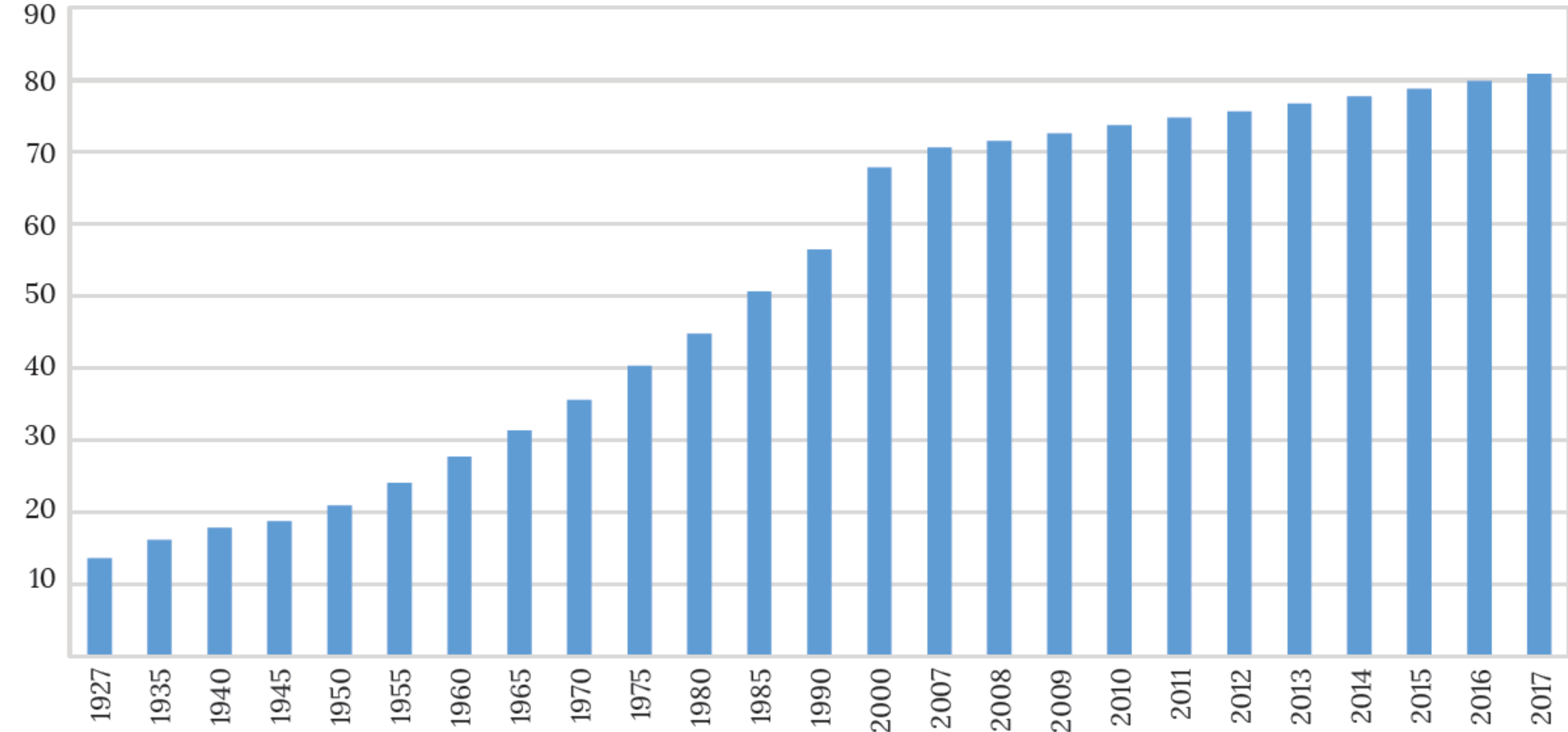
Üçüncü sayım **Sultan Abdülaziz tarafından (1874)** gerçekleştirilmiş olup Anadolu nüfusu **yaklaşık 12 milyondur**. Osmanlı Devleti'nin nüfusu ise yaklaşık 29 milyondur.

Cumhuriyet'ten sonra ilk nüfus sayımı **1927 yılında** yapılmıştır. **(13,6 milyon)** 1935'te ikinci sayım yapıldıktan sonra her beş yılda bir nüfus sayımı yapılmıştır. 1990 yılından itibaren 10 yılda bir sayım yapılması kararlaştırılmıştır. Nüfus bilgileri, sokağa çıkma yasağı ilan edilen sayım günü, evleri dolaşan görevli memurlar tarafından toplanmıştır.

2007 yılından sonra sayım sistemi değişmiş, **Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ne (ADNKS)** geçilerek her yılın son günü nüfus tespiti yapılmaya başlanmıştır. Bu yöntemde; kişilerin nüfus bilgileri, yerleşim yerlerine göre bilgisayar destekli veri tabanında tutulur. Doğum, ölüm ve nüfus hareketleri gibi nüfus bilgilerindeki değişim güncellenerek nüfus tespiti yapılır.

Türkiye nüfusunun değişimi (TÜİK)

(milyon)

Türkiye nüfusu, 1927-2018 yılları arasında yaklaşık 68 milyon kişi artmıştır. Nüfusun bu şekilde hızlı bir artış göstermesinde başta sosyal ve ekonomik etkenler olmak üzere birçok faktör etkili olmuştur. Ülkemizde görülen nüfus değişimlerini üç dönemde incelemek mümkündür.

BİRİNCİ DÖNEM

1927-1960 yılları arasını kapsayan bu dönemde Türkiye nüfusu yaklaşık 11 milyon kişi artmıştır.

Bu dönem Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı gibi ülke nüfusunu ciddi anlamda etkileyen olayların hemen sonrasına denk gelmektedir. Bu nedenle Cumhuriyet'in ilk yıllarında **doğum oranlarını artırıcı politikalar** uygulanmıştır.

Kaybedilen savaşlar sonrası Anadolu'ya yapılan Türk göçleri ile 1939 yılında **Hatay'ın ana vatana katılması** nüfusun artmasını sağlamıştır.

II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla erkeklerin uzun süreli olarak askere alınması ve ortaya çıkan bazı ekonomik sorunlar, nüfus artış hızının tekrar düşmesine neden olmuştur. Savaşın ardından sağlık koşullarının iyileşmesi ve ölüm oranlarının azalması ile birlikte nüfusumuz hızlı bir şekilde artmıştır.

İKİNCİ DÖNEM

1960-1985 yılları arasındaki dönemi kapsar. Bu dönemin sonunda Türkiye nüfusu 50 milyona ulaşmıştır.

Bu dönemde Türkiye'de aile planlamasına yönelik yapılan çalışmalarla sosyal ve ekonomik hayatta yaşanan gelişmelere bağlı olarak ülke nüfusunun artış hızında bir azalma görülmüştür.

Dış ülkelere doğru gerçekleşen (özellikle Almanya) işçi göçlerinin de ülkemizdeki nüfus artış hızının düşmesinde etkili olduğu söylenebilir.

ÜÇÜNCÜ DÖNEM

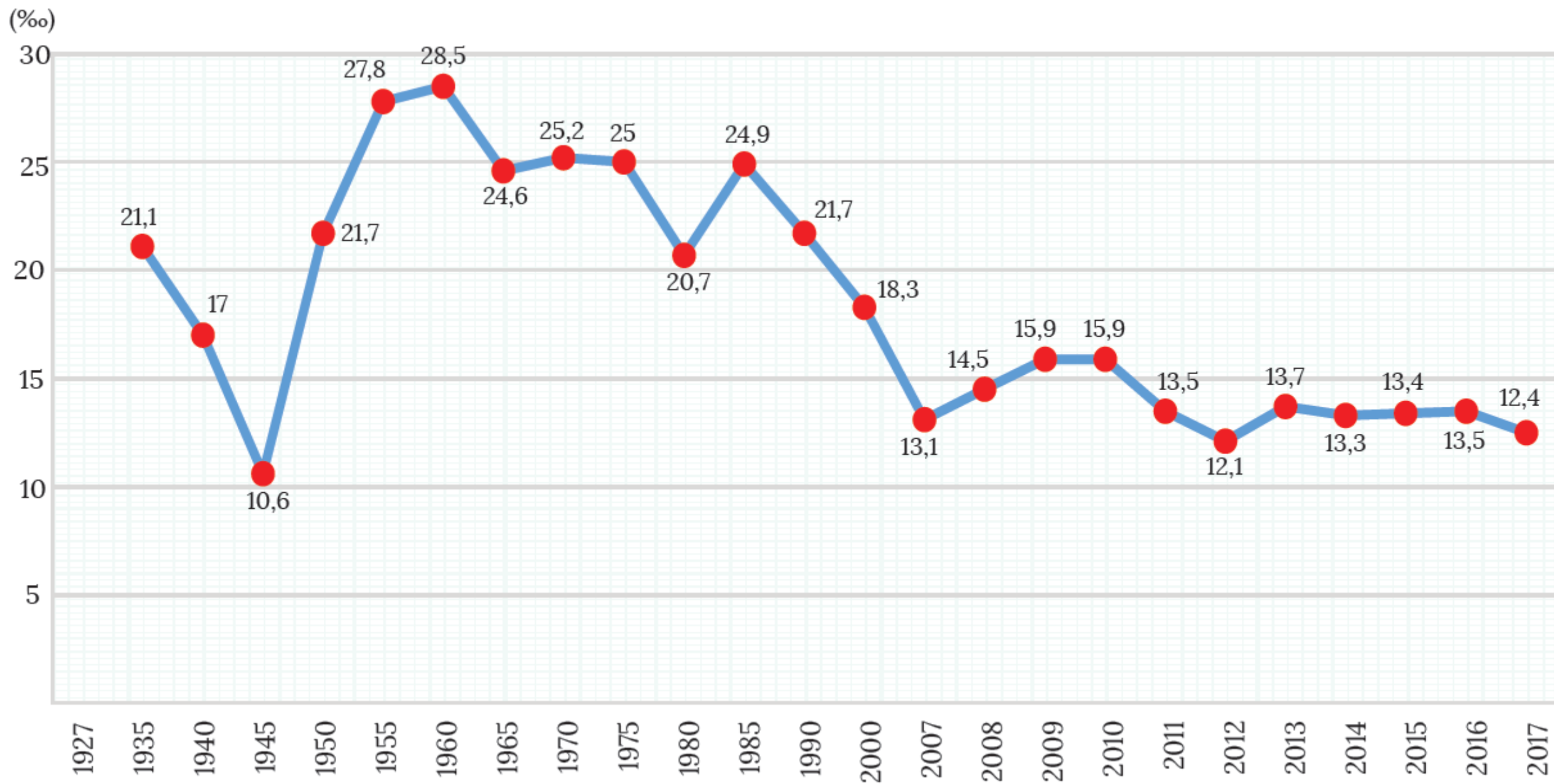
1985 yılı sonrasını kapsamaktadır.

Bu dönemin başında Türkiye nüfusunun artış hızında ciddi bir düşüş yaşanmış, takip eden süreçte nüfus artış hızı genel olarak yavaş yavaş azalmaya devam etmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında şehirleşmeye bağlı olarak değişen aile yapısı, kadınların iş hayatında aktif rol alması, evlilik yaşının yükselmesi, eğitimdeki ilerlemelerle tarım dışı sektörlerdeki istihdam artışı etkili olmuştur.

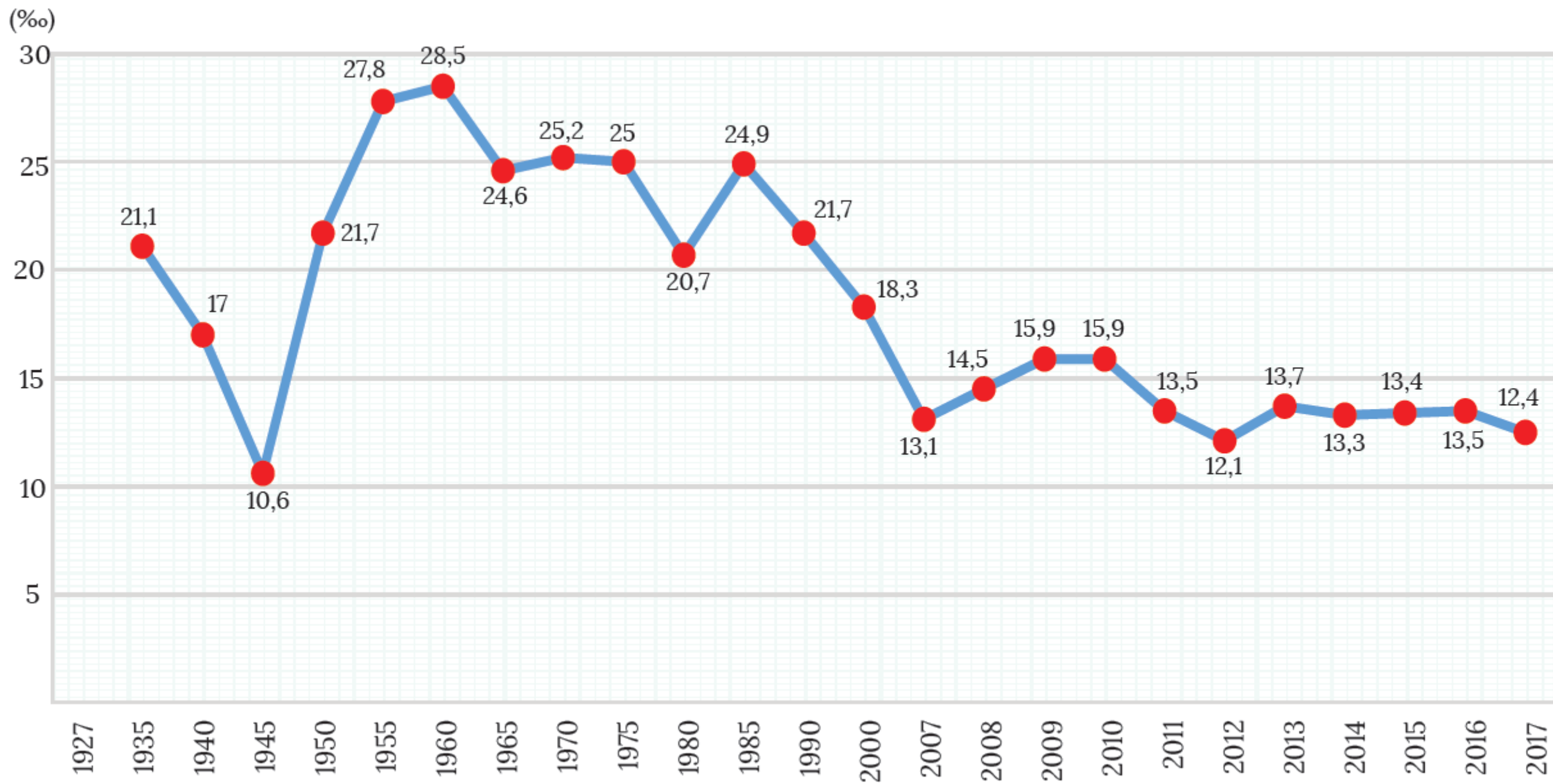
Sonuç olarak doğal nüfus artışı ve yurt dışından (Balkanlar, Kafkasya vb.) Türkiye'ye yönelik toplu göçlerin etkisiyle nüfus sürekli artmıştır. Ülkemizdeki nüfus artış hızı **2018 yılında %14,7** olarak gerçekleşmiş, nüfus da **82 milyona** ulaşmıştır.

Yukarıdaki grafikte Türkiye'nin belirtilen yıllara ait nüfus artış hızları verilmiştir (TÜİK). Bu grafiğe göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

• Nüfus artış hızının en düşük olduğu sayım yılı hangisidir? Neden?

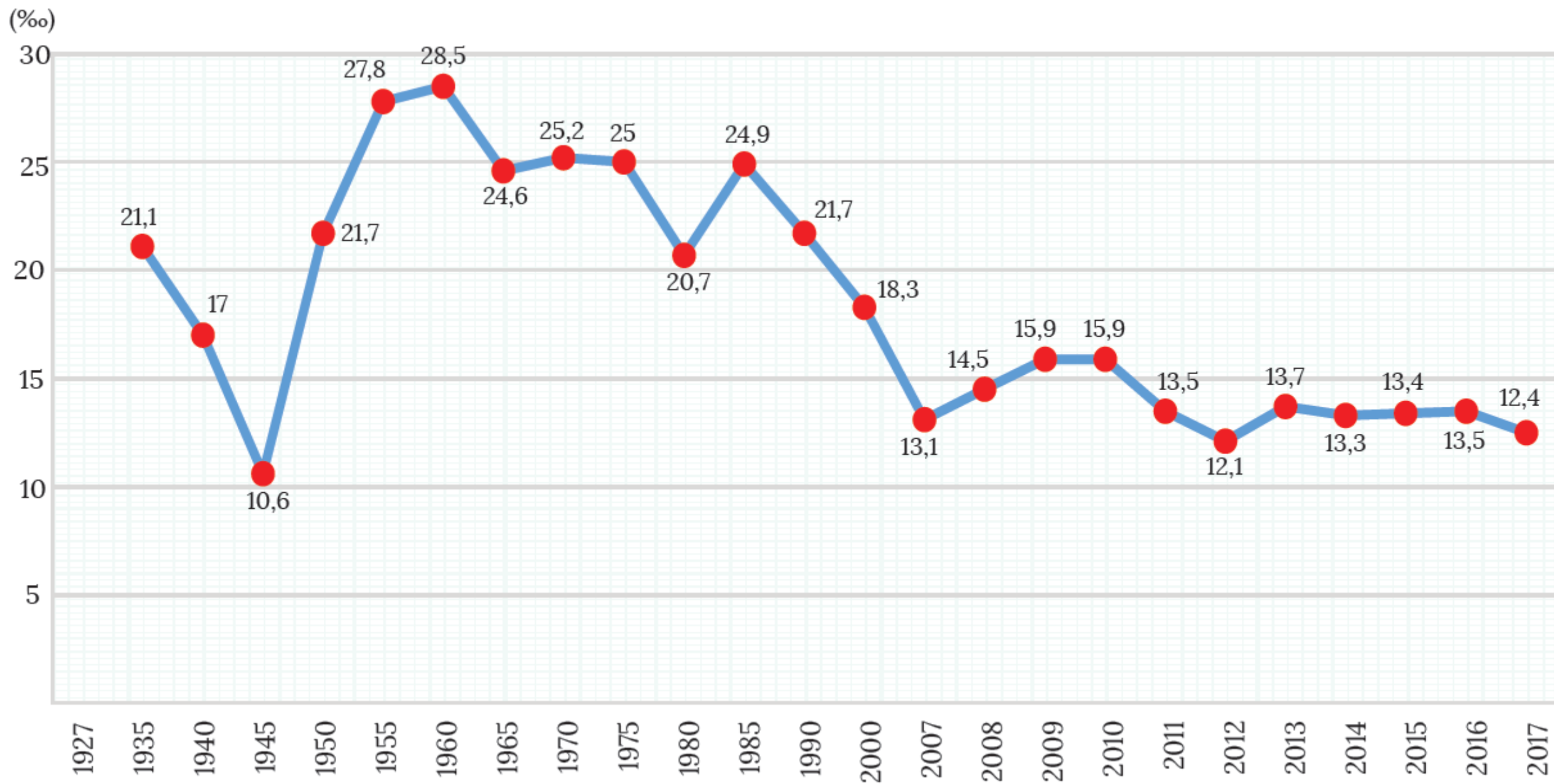
Cevap: Nüfus artış hızının en düşük olduğu sayım yılı 1945 yılıdır. II. Dünya Savaşı tehlikesinden dolayı erkeklerin uzun süreli olarak askere alınması ve ortaya çıkan bazı ekonomik sorunlardan dolayı nüfus artış hızımız çok düşmüştür.

Yukarıdaki grafikte Türkiye'nin belirtilen yıllara ait nüfus artış hızları verilmiştir (TÜİK). Bu grafiğe göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

• Nüfus artış hızının en yüksek olduğu sayım yılı hangisidir? Neden?

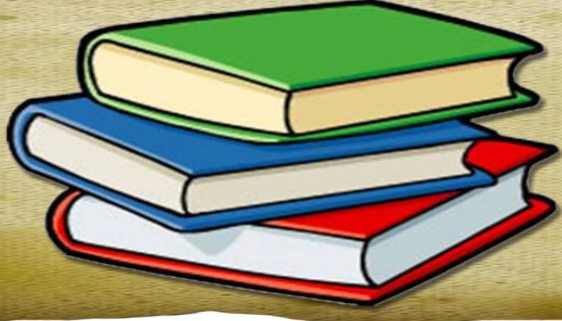
Cevap: Nüfus artış hızının en yüksek olduğu sayım yılı 1960'tır. II. Dünya Savaşı tehlikesinin ortadan kalması, sağlık koşullarının iyileşmesi ve ölüm oranlarının azalması ile birlikte nüfus artış hızımız çok yükselmiştir.

Yukarıdaki grafikte Türkiye'nin belirtilen yıllara ait nüfus artış hızları verilmiştir (TÜİK). Bu grafiğe göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

• Türkiye'de nüfus artış hızının azalma veya artma durumu ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

Cevap: Türkiye'de 1960'lı yıllardan sonra aile planlamasına yönelik yapılan çalışmalarla sosyal ve ekonomik hayatta yaşanan gelişmelere bağlı olarak ülke nüfusunun artış hızında genel olarak bir azalma görülmüştür.

BİLGİ NOTU

Türkiye'nin yıllık nüfus artış hızı 2017 yılında %12,4 iken, 2018 yılında %14,7 olmuştur.

Aşağıdaki tabloda nüfus artışına bağlı olarak ortaya çıkan bazı olumlu ve olumsuz sonuçlar numaralan-
dırılarak verilmiştir. İlgili numaraları doğru olacak şekilde aşağıda verilen noktalı yerlere yazınız.

1 Mal ve hizmet- lere olan talep artar.	2 Nüfusun dağılışı dengesizdir.	3 Üretim artar.	4 Ekonomik kalkın- ma hızı düşer.	5 İç ve dış göçler artar.
6 Vergi gelirleri artar.	7 Nüfusun temel ihtiyaçlarının karşı- lanması zorlaşır.	8 Sağlık ve eğitim hizmetleri yetersiz kalır.	9 İş gücü artar ve işçi ücretleri ucuzlar.	10 Doğal denge bozulur.

a) Nüfus artışının olumlu sonuçları: **1 3 6 9**

b) Nüfus artışının olumsuz sonuçları: **2 4 5 7 8 10**

TÜRKİYE'DE NÜFUSUN DAĞILIŞI

TÜRKİYE'DE NÜFUSUN DAĞILIŞINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Doğal Faktörler

İklim

Yer şekilleri

Su kaynakları

Bitki örtüsü

Toprak tipleri

Beşeri Faktörler

Tarım

Ulaşım

Sanayi

Göçler

Turizm

Madencilik

Ticaret

Ormancılık

İKLİM

Türkiye'de iç bölgelere göre daha ılıman iklim koşullarına sahip kıyı bölgeleri ile ulaşım, sanayi ve tarım açısından avantajlı yerler nüfusun yoğunlaştığı alanlardır. Yüksek, dağlık ve engebeli alanlarla iklim şartlarından dolayı nüfus azdır.

Örneğin kıyı kesimlerde yer alan ve elverişli iklim şartlarının görüldüğü **İstanbul, İzmir, Antalya, Bursa, Adana** ve **Samsun** sık nüfus varlığı ile dikkat çekmektedir.

Kış mevsiminin uzun sürdüğü **Doğu Anadolu**'nun yüksek ve dağlık kesimleriyle kuraklığın etkili olduğu **Tuz Gölü çevresi**, nüfusun seyrekleştiği yerlere örnek verilebilir.

Türkiye'de nüfus yoğunluğu (TÜİK, 2017)

Yer Şekilleri

Ortalama yükseltinin fazla olduğu (1132 m) Türkiye'de belirli bir yükseltiden sonra genellikle yerleşmeler azalır. Bu nedenle nüfusun dağılışında dağlık, yüksek ve engebeli alanlarla ovalar arasında büyük farklılıklar vardır.

Karadeniz, Toros dağları ile **Menteşe Yöresi** gibi arazinin dağlık ve engebeli, tarım alanlarının sınırlı ve ulaşımın zorlaştığı yerlerde nüfus seyrek.

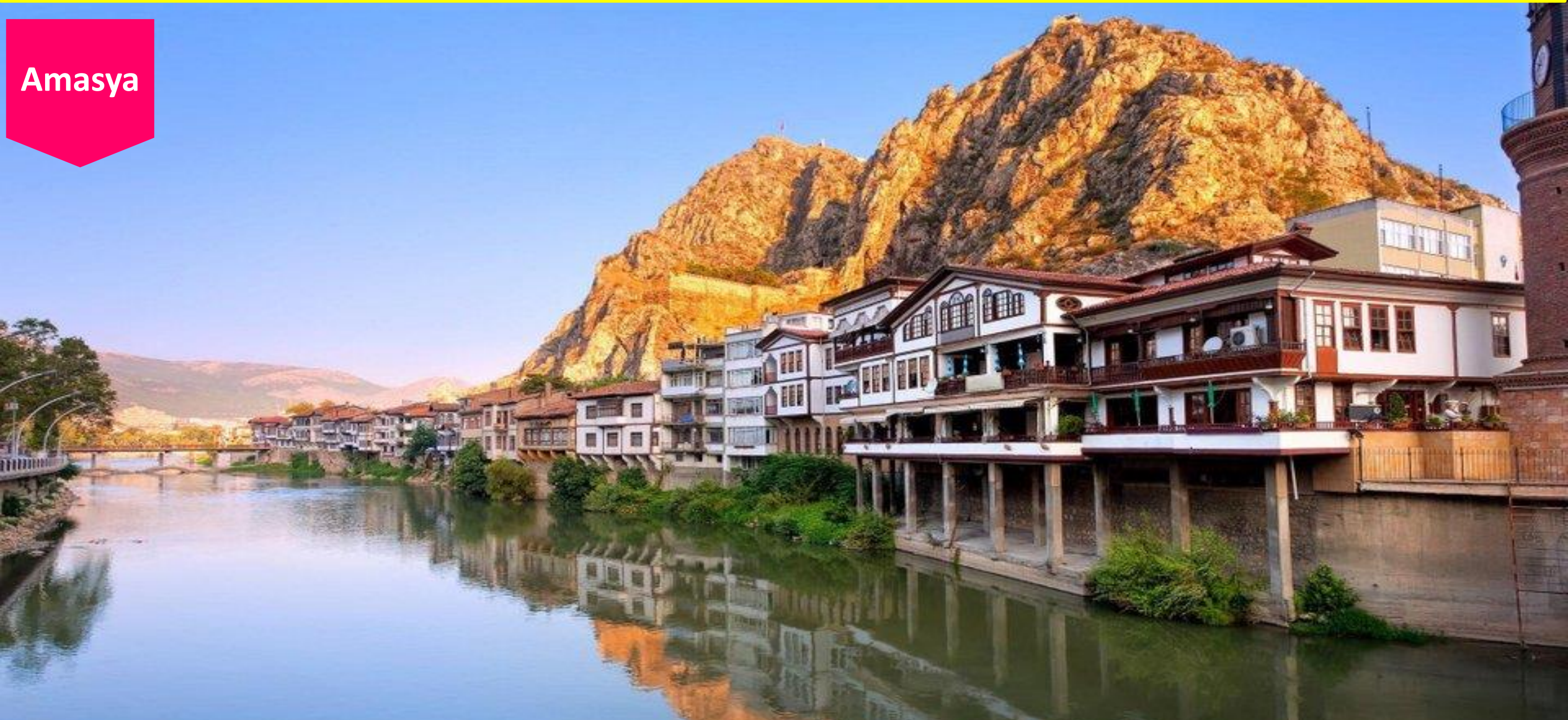

Ülkemizde arazinin düz veya az eğimli olduğu verimli topraklarda nüfus yoğunudur.

Su Kaynakları

Zengin su kaynaklarına sahip yerlerde nüfusun genellikle yoğunlaştığı ve çoğu yerleşmenin bu alanlarda toplandığı görülmektedir. Akarsu kenarında kurulan **Adana, Amasya, Eskişehir, Edirne** ve **Antakya** gibi şehirler örnek verilebilir.

Amasya

Bitki Örtüsü

Türkiye'de bitki örtüsünün çok gür olduğu alanlarda nüfus seyrek.

SANAYİ

Günümüzde nüfus dağılışıında en önemli etmenlerden biri sanayileşmedir. Türkiye nüfusunun önemli bir kısmı, sanayi merkezlerinde toplanmıştır. **İstanbul, İzmir, Bursa, Kocaeli, Adana, Gaziantep** gibi iller bu duruma örnek verilebilir.

MADENCİLİK

Ülkemizde nüfusun dağılışını etkileyen faktörlerden birisi de madenciliktir. Maden çıkarılan ve işletilen yerlerde nüfus fazladır. **Zonguldak, Ereğli ve Karabük'te taş kömürü, Batman'da petrol** sayesinde nüfus artmıştır.

TARIM

Tarım faaliyetlerinin yoğunlaştığı verimli ovalar da nüfusun arttığı alanlar olarak dikkat çekmektedir. **Çukurova, Silifke, Gediz, Çarşamba, Eskişehir, Bursa, Balıkesir, Malatya ve Elazığ** gibi ovalar örnek gösterilebilir.

TURİZM

Akdeniz ile Ege ve Marmara denizlerinin kıyı kesiminde bulunan birçok yerleşim alanı, turizm faaliyetlerine bağlı olarak gelişmiş ve bu alanlarda nüfus artmıştır. **Bodrum, Marmaris, Alanya, Manavgat, Kemer ve Kuşadası** bu duruma örnektir.

Bodrum

Alanya

Kemer

Marmaris

Manavgat

Kuşadası

ULAŖIM

Önemli kara, deniz, demir ve hava yollarına yakın yerleŖim alanları da nüfusun sıklaŖtığı yerler arasındadır. **İstanbul, İzmir, Ankara, Konya, EskiŖehir, Kayseri ve Gaziantep** gibi iller ulaŖımın geliŖtiđi yerlerdir.

Aşağıdaki soruları yukarıdaki haritaya göre cevaplayınız.

- Yukarıda numaralarla gösterilmiş taralı alanların yer aldığı illeri atlaslarınızdan yararlanarak harita üzerine yazınız.

Aşağıdaki soruları yukarıdaki haritaya göre cevaplayınız.

• Yukarıda numaralarla gösterilen alanların hangileri seyrek nüfusludur?

Cevap: 1- Kırklareli (Yıldız Dağları), 3- Çanakkale, 6- Muğla (Menteşe Dağları), 8- Konya-Aksaray (Tuz Gölü), 9- Antalya (Teke Platosu), 11- Karaman-Mersin (Taşeli Platosu), 14- Sinop, 15- Sivas, 18- Hakkari, 19- Erzurum-Kars (Erzurum-Kars Platosu)

Aşağıdaki soruları yukarıdaki haritaya göre cevaplayınız.

- Haritadaki numaralı yerlerden hangileri, elverişli iklim koşullarına sahip olmasına rağmen yeryüzü şekillerinden dolayı seyrek nüfusludur?

Cevap: 1- Kırklareli (Yıldız Dağları), 6- Muğla (Menteşe Dağları), 9- Antalya (Teke Platosu), 11- Karaman-Mersin (Taşeli Platosu)

Aşağıdaki soruları yukarıdaki haritaya göre cevaplayınız.

• Yukarıda numaralarla gösterilen taralı alanlardan hangileri sık nüfusludur?

Cevap: 2- İstanbul, 4- Bursa, 5- İzmir, 7- Ankara, 10- Antalya, 12- Adana-Hatay, 13- Zonguldak, 16- Rize'nin kıyı kesimi, 17- Gaziantep-Şanlıurfa

BİLGİ NOTU

Türkiye'de Aritmetik Nüfus Yoğunluğu Arttı

Nüfus yoğunluğu olarak ifade edilen "bir kilometrekareye düşen kişi sayısı", Türkiye genelinde 2017 yılına göre 2 kişi artarak 2018 yılında **107 kişi** oldu.

Nüfus yoğunluğu en yüksek: İstanbul
Nüfus yoğunluğu en düşük : Tunceli

TÜRKİYE NÜFUSUN YAPISAL ÖZELLİKLERİ

NÜFUSUN YAPISAL ÖZELLİKLERİ

Nüfusun
yaş ve cinsiyet
özelliği

Nüfusun
eğitim durumu

Çalışan nüfusun
ekonomik faaliyet kollarına göre dağılımı

Kır ve şehir
nüfusunun dağılımı

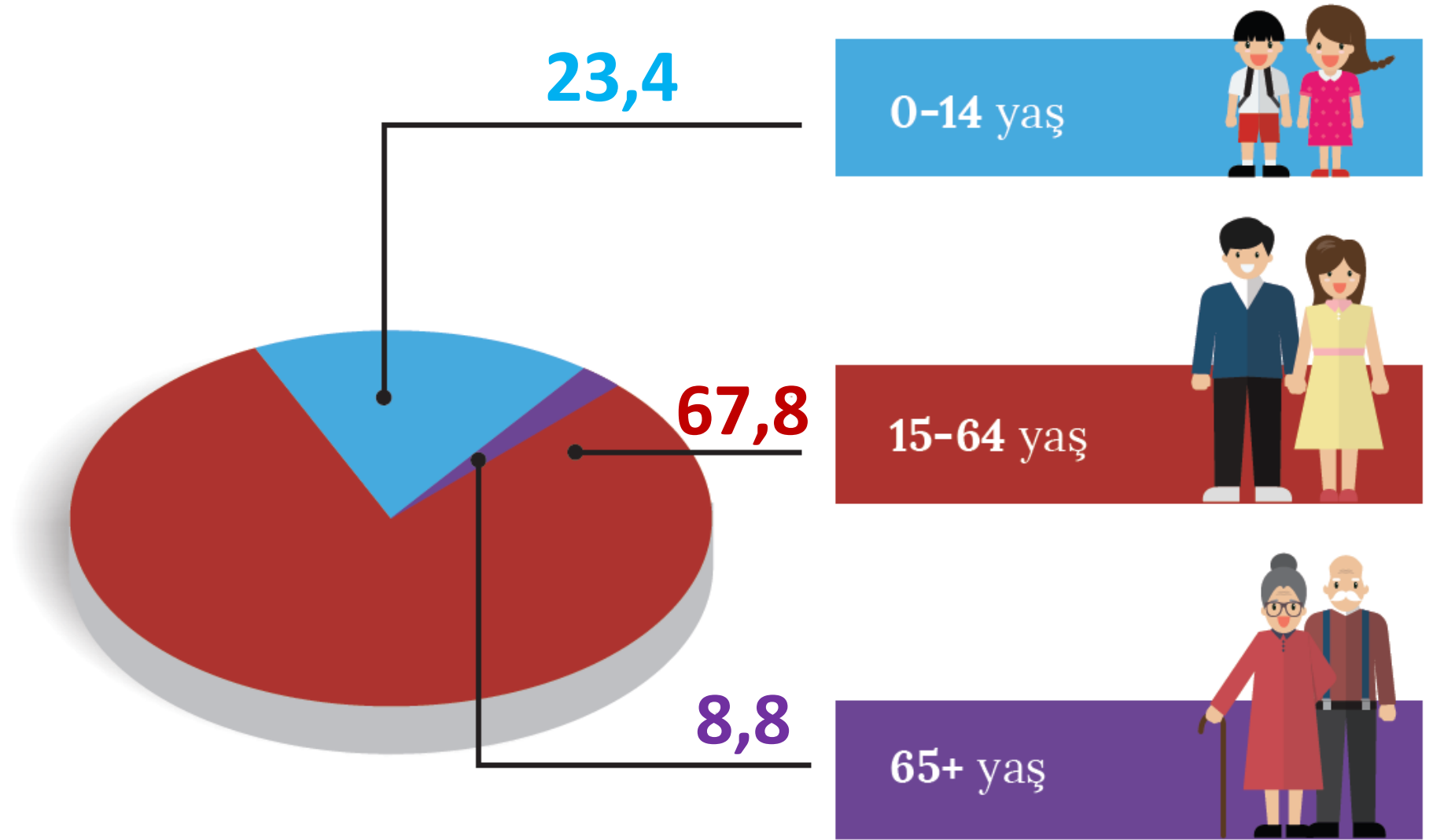

TÜRKİYE NÜFUSU (2018)

82.003.882

Türkiye Nüfusunun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Ülke nüfusumuzun en önemli özelliği genç ve dinamik bir yapıya sahip olmasıdır. Bu durum, Türkiye’de doğum oranınının yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Yaşlı nüfus oranı ise her yıl artmaktadır. Bu durum ülkemizde ortalama yaşam süresinin uzadığını göstermektedir. Yaşlı nüfusta kadın sayısı daha fazladır.

Türkiye nüfusunun yaş gruplarına dağılımı (TÜİK, 2018)

BİLGİ NOTU

Ortanca (Medyan) Yaş

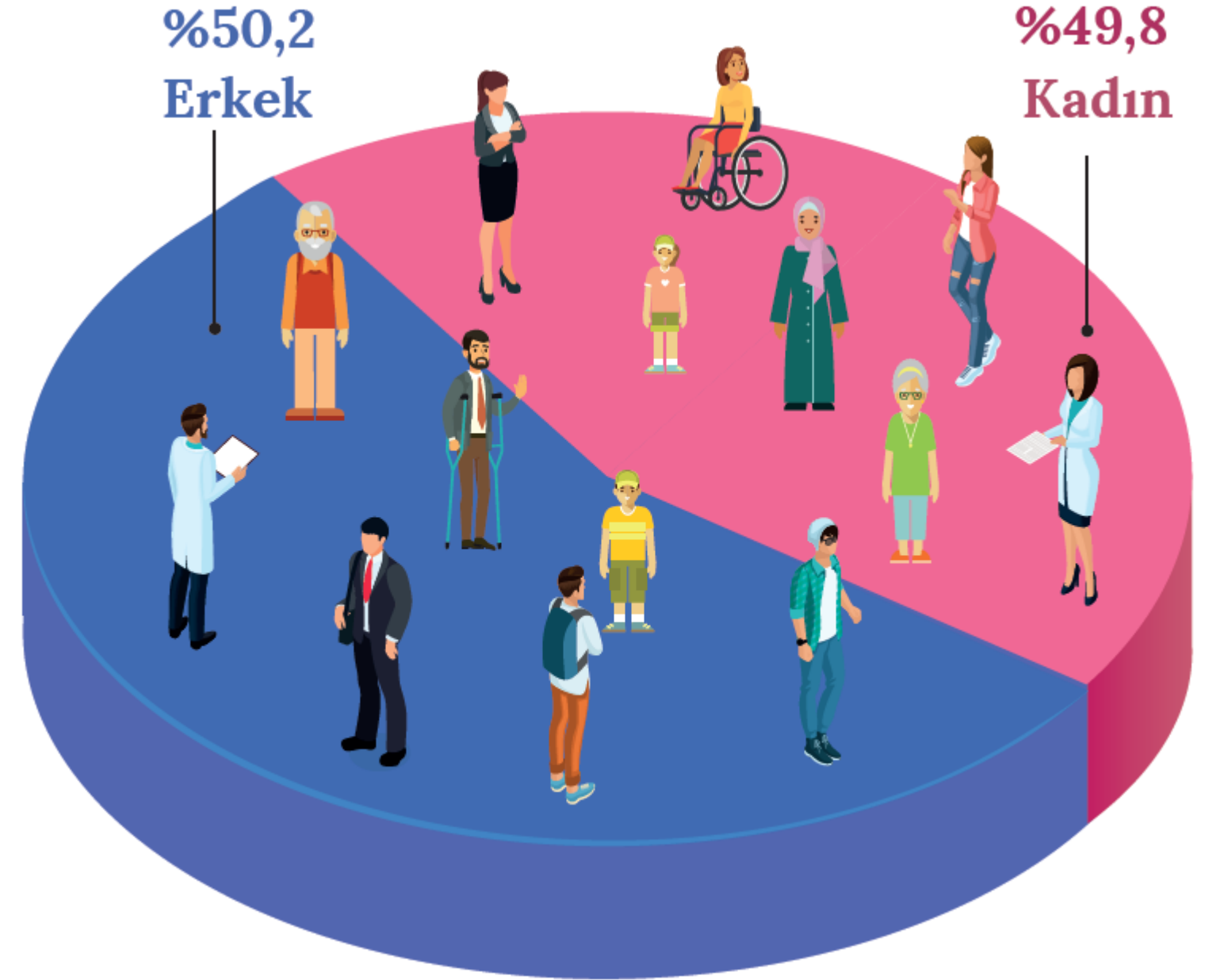
Nüfusun yaş yapısıyla ilgili göstergelerinden biri olan ortanca (medyan) yaş kavramı, nüfusu sayısal olarak iki eşit parçaya böler. Ortanca yaştan daha genç olan nüfus miktarı ile ortanca yaştan daha fazla olan nüfus miktarı birbirine denktir. Ülkemizde 1980 yılında 19 olan ortanca yaş, 2018 yılında **32** olmuştur. Bu durum, ülkemizin gelişmişlik seviyesinin yükseldiğinin bir göstergesi olarak düşünülebilir.

Türkiye Nüfusunun Cinsiyete Göre Dağılımı

Ülkemizde kadın ve erkek nüfusun oranı birbirine yakındır. Ancak 65 ve üzeri yaş grubunda kadınların oranı erkeklerden fazladır.

Sanayi ve ticaretin geliştiği şehirler göç aldığından dolayı daha fazla erkek nüfusa sahiptir. Bu duruma İstanbul, Bursa, Antalya ve Gaziantep şehirleri örnek verilebilir.

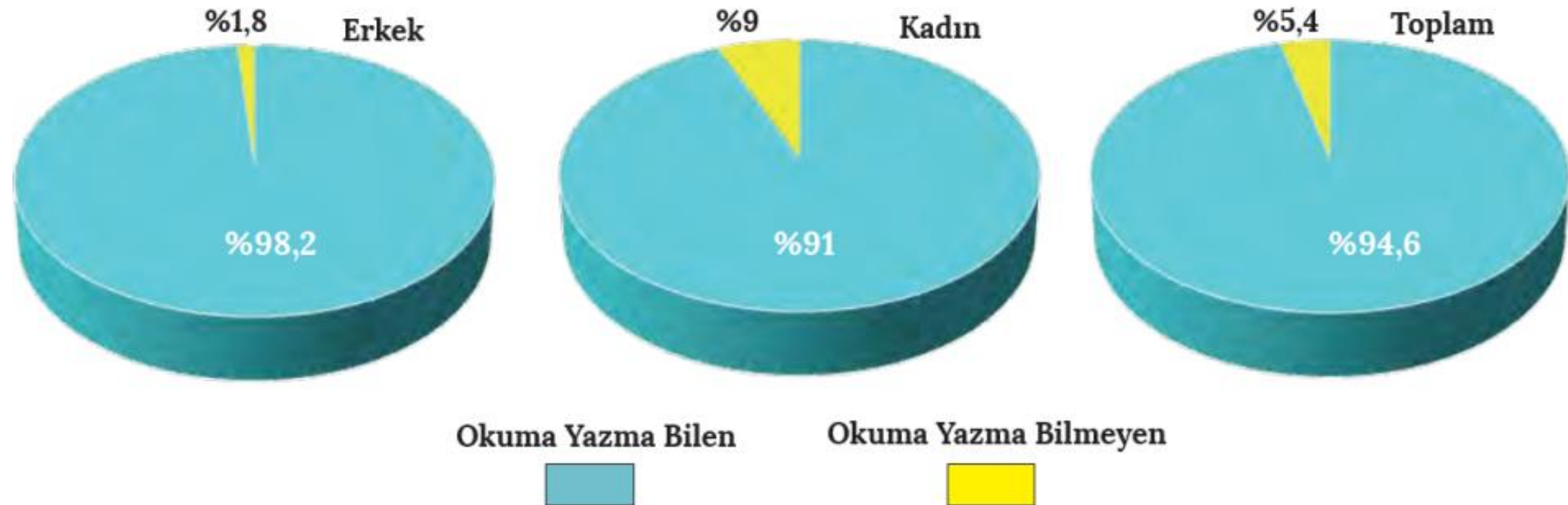
Kırsal alanlarda ise ekonomik imkânların yetersizliğinden dolayı erkek nüfus, çalışmak amacıyla bulunduğu yeri terk ederek göç etmek zorunda kalır. Bu durumun yaşandığı yerlerde de kadın nüfusun erkeklerden daha fazla olduğu görülür.

Türkiye'de nüfusun cinsiyete göre dağılımı (TÜİK, 2018)

Türkiye Nüfusunun Eğitim Durumu

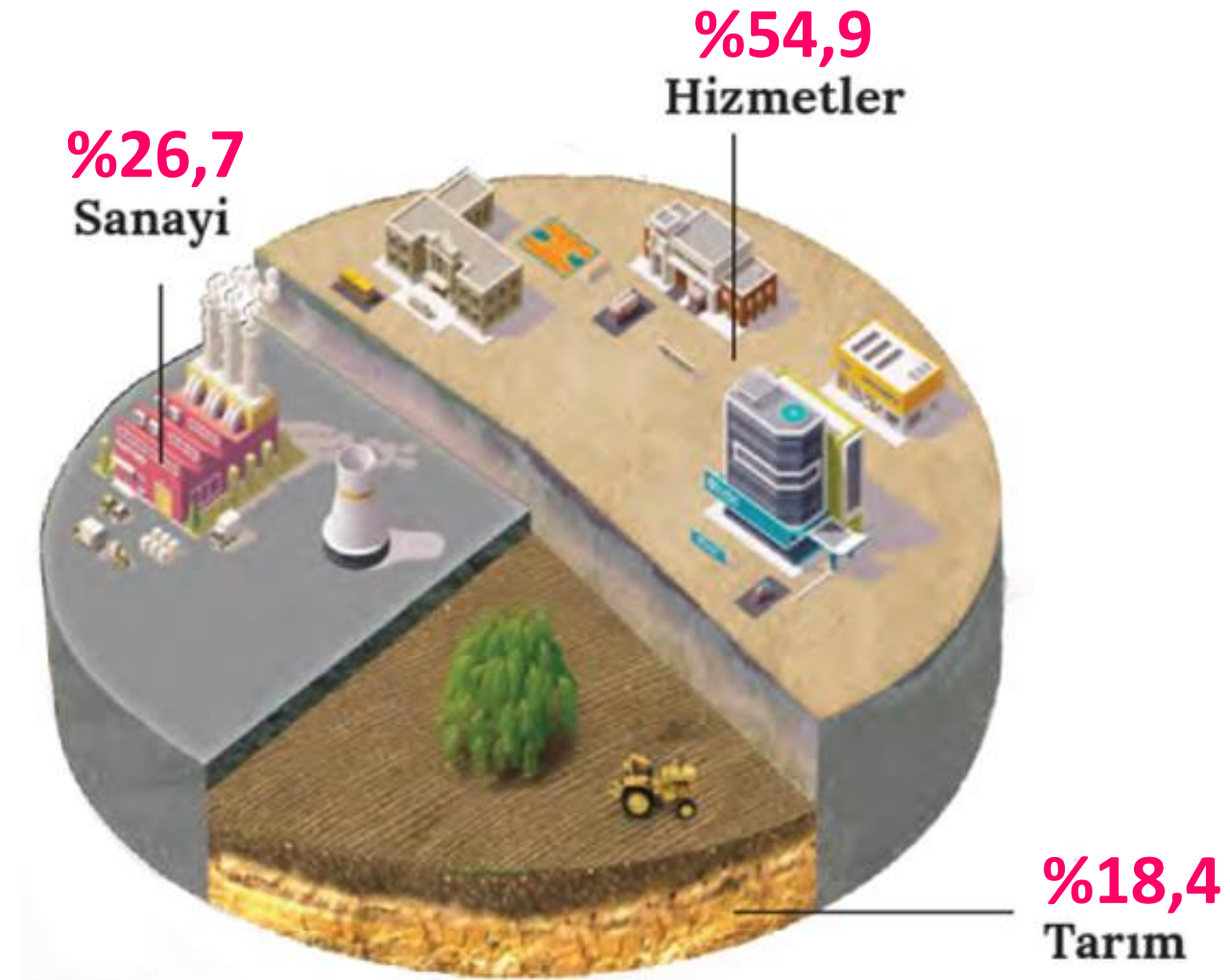
Türkiye'de 1950 yılında yapılan nüfus sayımı sonuçlarına göre nüfusun yaklaşık %31,8'lik kısmı okuryazardı. 2015 yılında ise ülkemizde okuma yazma bilenlerin oranı %94,6'ye yükselmiştir. Ancak kadın ve erkeklerde eşit bir dağılım göstermeyen bu oran, kadınlarda %91 iken erkeklerde %98,2 olarak tespit edilmiştir.

Türkiye'de kadın ve erkek nüfusun okuryazar oranları (TÜİK, 2015)

Türkiye'de Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı

15-64 yaş grubunda yer alan nüfus aktif ya da çalışma çağındaki nüfusu oluşturmaktadır. Ülkenin sahip olduğu ekonomik faaliyet kolları, nüfusun sosyoekonomik yapısı üzerinde önemli bir etki oluşturmaktadır. Türkiye'de 1927'den beri sürdürülen ekonomik faaliyetlere bakıldığında tarım sektöründe çalışanların oranı azalırken sanayi ve hizmetler sektöründe çalışanların oranı ise artmaktadır. Aktif nüfus içinde çalışanların oranı erkek nüfusta daha fazladır.

Türkiye'de nüfusun ekonomik faaliyet kollarına dağılımı (TÜİK, 2018)

Türkiye Nüfusunun Kır ve Şehir Oranları

Ülkemizde 1927 yılında %75,8 olan kır nüfusu, 2018 yılında %7,7 olmuştur. 1927 yılında %24,2 olan şehir nüfus oranı ise 2018 yılında %92,3 olmuştur.

Sanayinin geliştiği İstanbul, Ankara, İzmir ve Bursa gibi illerde şehir nüfusu; Karadeniz ve Doğu Anadolu'da yer alan illerin büyük çoğunluğunda ise kır nüfusu daha fazladır.

Türkiye'de kır ve şehir nüfusuna ait oranlar (TÜİK, 2018)

TÜRKİYE'NİN 2018 NÜFUSU VE GRAFİĞİ

cografyahocasi.com

2017 80 Milyon 810 Bin 525
2018 82 Milyon 3 Bin 882

Yıllık nüfus artış hızı
binde 14,7

Erkek Nüfus
41.139.890

Kadın Nüfus
40.863.902

% 92,3

% 7,7

Nüfusu En Fazla Olan İller

Nüfusu En Az Olan İller

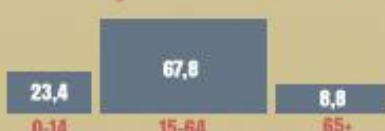
İstanbul
15.067.724
Ankara
5.503.985
İzmir
4.320.519
Bursa
2.994.521
Antalya
2.426.356

Bayburt
82.274
Tunceli
88.198
Ardahan
98.907
Kilis
142.542
Gümüşhane
162.748

Nüfusu Yoğun Olan İller

İstanbul 2900 kişi
Kocaeli 528 kişi
İzmir 360 kişi

Nüfusu Yaş Gruplarına Göre Dağılımı %

İstatistiklerle Yaşlılar Türkiye 2018

Yaşlı nüfus

2014 : 6.192.962
2018 : 7.186.204

Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı

2014 : % 8
2018 : % 8.8

Beklenen Yaşam Süresi

Türkiye Geneli : 78 yıl
Kadınlar : 80.8 yıl
Erkekler : 75.3 yıl

Yaşlı bağımlılık oranı

2014 : % 11.8
2018 : % 12.9

Okuma yazma bilmeyen yaşlı nüfus

2013 : % 23.9
2017 : % 19.6

Yaşlı nüfus oranının en yüksek olduğu iller

Sinop : % 18.3
Kastamonu : % 17.1
Artvin : % 15.7

Yaşlı nüfusun sektörel dağılımı 2017

Tarım : % 68.7
Hizmet : % 24.2
Sanayi : % 7.1

Yaşlı nüfus oranının en düşük olduğu iller

Şırnak : % 3.2
Hakkari : % 3.2
Van : % 3.8

Ölüm Nedenleri

Dolaşım sistemi : % 45.1
Tümörler : % 16.2
Solunum sistemi : % 14.2

İnternet kullanımı

2014 : % 5
2018 : % 17

cografyahocasi.com

Kaynak: TÜİK 2019